

האַנקראָנטִיאַה

שבעה שירים¹

מיוונית עתיקה: שמעון בוזגלו

כשהמלומד הצרפתי הגדול סֶטֶפֶנוֹס (הנרי אֶסְטֵיין) ביקר ב-1551 בספרייה בעיר לֶוֹוֵן (Louvain) שבבלגיה, הוא גילה כתב־יד מהמאה העשירית לספירה, שהכיל בין השאר קובץ בן שישים שירים, ושמו "אַנקראָנטִיאַה". כעבור שלוש שנים פרסם סטפנוס חלק משירי הקובץ תחת שמו של אֶנקראָוֹן, וההשפעה שלהם על הספרות והאמנות האירופית בין המאה השש־עשרה והתשע־עשרה היתה אדירה. רק באמצע המאה התשע־עשרה הבלשנית התחילו המלומדים להפריד במהדורה המדעית בין שירי אֶנקראָוֹן, המשורר הלירי הגדול בן המאה השישית לפנה"ס, לשירי האנקראונטיאה. לפי מחקרים שונים במאה העשרים, המבוססים על שיקולי לשון ומשקל, השירים נכתבו כנראה בין המאה הראשונה לפנה"ס למאה השישית לספירה. לפי מרטין ווסט (West), עורך המהדורה המדעית האחרונה של הטקסט, הקובץ נאסף מארבעה מקורות (קובצי משנה) שונים. איננו יודעים מי המשוררים שכתבו אותם. מכל מקום, השירים נכתבו בהשראת דמותו של אנקראון, והם עוסקים בעיקר בין, אהבה ו"אכול ושתה כי מחר נמות". הכתיבה היא ברוח קלה וקסומה, כיאה לכנפיו המרפרפות של אֶרוֹס.

ש"ב

6

פֶּעַם, כְּשֶׁשָׁרְתִי זֶר,
מְצֵאתִי תְרוֹס² בֵּין וְנָדִים.
תִּפְסְתִי 'תוּ מֵהַכְּנָפִים,
טְבַלְתִי 'תוּ בְיָיִן,
הִרְמַתִי אֶת הַכּוֹס,
וּגְלוּק – שְׁתִיתִי אוֹתוֹ!
עֲקֹשׁוּ הוּא בְתוֹכִי
וְעַם כְּנַפְיוֹ הוּא מְדַדְּג אוֹתִי.

10

מָה לְעִשׂוֹת אֶתְךָ, תְּגִידִי,
מָה לְעִשׂוֹת אֶתְךָ, סְנוֹנִית צִיִּצְנִית?
רוֹצֵה שְׁאֲתַפֵּס אוֹתְךָ וְאֶקְצֹץ לְךָ

¹ התרגום לקוח מן הספר "שותה אֶהְבָּה: שירי אֶנקראָוֹן ומבחר מתוך ה'אַנקראָנטִיאַה'", הרואה אור בימים אלה בהוצאת אבן חושן.

² תְרוֹס = את אֶרוֹס

ת'כנפים הקלות?
או אמלק לך ת'לשון,
כמו שטראוס³ עשה?
למה חטפת לי את בתילוס⁴
מתוך החלום המתוק
עם פטפוטיך על הבקר?⁵

11

צעיר אחד מכר
פסל-שענה של ארוס.
עצתי לידו ושאלתי:
"כמה'תה רוצה
על המוצר הזה?"
הוא ענה לי בניב דורי⁵:
"תח אותו בתמה שתתצה.
ושלא תגיד שמסתירים ממך משהו -
לא אני עצתי אותו.
פשוט לא מתחשת לי
לגור עם ארוס התחמן".
"טוב, אז תן לי,
תן אותו בדרכמה -
יפי של בן-זוג למטה".
ארוס, לעבודה! שרף אותי באש -
אם לא, אתה תמס באש!

15

יונה כה עננה,
מאיפה, מאיפה את עפה?
מאיפה משיבי, גשמי הבשמים
שאת מפיצה בטוסך באויר?
מי את? מה הענגן?

³ טראוס: ראו שיר 22, ההערה על בת פנדיון.

⁴ בתילוס: אחד מאהוביו הצעירים והיפים של אנקראון.

⁵ ניב דורי: הניב היווני שרווח בעיקר בחצי האי הפלופונסי.

"אֲנִי אֶקְרָאוֹן שְׁלַח אוֹתִי
 לְנֹעַר שְׁלוֹ, בְּתִילוֹס⁶,
 שְׂרוּדָה כָּאֵן בְּכֶלֶם,
 אֶפְלוּ בְּטִיכְנִים.
 הַכֵּל הַתְּחִיל מִזֶּה
 שְׂקִיתְרָה⁷ מְכָרָה אוֹתִי
 בְּעֵד שִׁיר קָטָן.
 וְאֲנִי, מָה לִּי לֹא אֶעֱשֶׂה
 בְּשִׁבִיל אֲנִי אֶקְרָאוֹן!
 לְמִשְׁל, מִמֶּשׁ עֲכָשׁוּ,
 אִיזָה מִכְתָּב יֵשׁ לִי מִמֶּנּוּ!
 וְהוּא אָמַר לִי שְׂמִיד אַחֲרֵי זֶה
 הוּא יוֹצִיא אוֹתִי לְחֶפְשִׁי.
 אֲבָל גַּם אִם יִשְׁחַרֵּר אוֹתִי
 אֲנִי נִשְׁאַרְתְּ אֲצִלוֹ! שְׂפָחָה!
 לְמָה לִּי לְעוֹף
 מֵעַל הָרִים וְשָׂדוֹת,
 לְשִׁבְתָּ עַל עֲצִים
 וּלְנִקֵּר לִי קֵשׁ?
 הֲרֵי עֲכָשׁוּ אֲנִי אוֹכְלֵת לֶחֶם
 מִכְּפוֹת יָדָיו
 שֶׁל אֲנִי אֶקְרָאוֹן עֲצָמוּ.
 הוּא נוֹתֵן לִי לְשִׁתוֹת יַיִן,
 תִּיִן שֶׁהוּא שׁוֹתָה לְכָבוֹד אֶהוּבָיו,
 וְאֲנִי שׁוֹתָה לִי וְרוֹקְדָת.
 כְּשֶׁהָאֲדוֹן פּוֹרֵט עַל נֶבֶל⁸
 אֲנִי מְצַלָּה עָלָיו בְּכַנְפֵי,
 כְּשֶׁהוּא יָשָׁן, אֲנִי נִרְדָּמַת
 עַל הַנֶּבֶל בְּעֲצָמוּ.

⁶ בתילוס: ראו הערה לשיר 10.

⁷ קיתרה: כינוי לאלת האהבה, אפרודיטה. בתאוגוניה מאת הסיודוס (שורות 175-200) מסופר שהטיטן קרונוס כרת לאביו אורנוס (השמים) את אשכיו והשליך אותם לים. מהקצף שנוצר נולדה אפרודיטה (אפרוס = קצף). תחילה היא נסחפה לאי קיתרה (בין חצי האי הפלופונסי למערב כרתים) ולכן זכתה לכינוי "קיתריאה" או "קיתרה", ואחרי כן נסחפה לקפריסין, ולכן זכתה גם לכינוי "קיפריס" ("הקפריסאית").

⁸ במקור מצוין סוג הנבל – "ברביטוס".

הנה, שמעת הכל.
עכשו, תעוף מפה:
איש, הפכת אותי
פטפטנית כמו עורבו!"

22

פעם בת טנטלוס⁹ הפכה לסלע
שנצב על צוק בפריגיה¹⁰,
פעם בת פנדיון¹¹ הפכה לסנונית,
פרשה כנפים ועפה.
נאני, הלנאי שאהיה מראה,
כדי שתמיד תסתכלי עלי;
הלנאי שאהיה כתנת,
כדי שתמיד תלבשי אותי.
אני רוצה להפך למים,
כדי לשטף את עורך;
להפך, אשה, לשמן המר,
כדי למשח אותך.
הלנאי אהיה קשוט לחוך,
פנינה לצנאריך,
סנדל -
רק תדרכי עלי!

9 בת טנטלוס: ניוכה, מלכת תפי. היא התרברבה שילדה שבע בנות ושבעה בנים, ולא שניים כמו האלה לטו. אלא שילדיה של לטו היו האלים אפולון וארטמיס, וכעונש על הפגיעה באמם הרגו את כל ילדיה של ניובה. מרוב צער היא הפכה לסלע.

10 פריגיה: שם אוור בעת העתיקה שהשתרע בין מרכז למערב טורקיה המודרנית. הצוק נמצא בהר סיפילוס (כיום הר ספיל) שבלידיה (דרומית לפריגיה). לא בפריגיה.

11 בת פנדיון: "פנדיון התחתן עם זאוקסיפה, אחותה של אמו, והוליד שתי בנות, פרוקנה ופילומלה... בעקבות מלחמה שפרצה... הוא קרא לעזרה לטראוס... ואחרי שיחד איתו ניצח במלחמה, נתן לטראוס לאישה את בתו פרוקנה. הלה הוליד ממנה את בנם איטיס. טראוס התאהב בפילומלה ופיתה אותה, לאחר שאמר לה שפרוקנה מתה, כשבצעם הסתיר אותה בכפר. אחרי כן התחתן עם פילומלה, שכב איתה, ואז כרת את לשונה. אבל היא רקמה בגלימה סימנים, ובאמצעותם גילתה לפרוקנה על סבלותיה. פרוקנה מצאה את אחותה, הרגה את בנה איטיס, בישלה אותו, הגישה אותו לבעלה לארוחה בלי ידיעתו, ויחד עם אחותה ברחו במהירות. כשטראוס הבין מה קרה, אחז בגרון ורדף אחריהן. כשעמד להשיג אותן... הן התפללו לאלים להפוך לציפורים: פרוקנה הפכה לזמיר ופילומלה לסנונית. גם לטראוס קרה דבר דומה, והוא הפך לדוכיפת" (אפולודורוס, "הספרייה", 8, 14, III).

41

אֵה, כְּמָה נְעִים לְהִלָּךְ
בְּמִקּוֹם בּוּ הָאָחוּ פּוֹרַח,
בְּמִקּוֹם בּוּ זְפִירוֹס¹² כֶּךְ
מְשִׁיב רוּחַ כָּל-כֶּךְ מִתּוֹקָה,
וְלָרְאוֹת עֲנָף שֶׁל בְּקָכוֹס¹³,
לְצַלֵּל מִתַּחַת לְעֵלְיוֹ
עִם נְעֻזָּה עֲנֻגָּה
שֶׁכֵּל גּוֹפָה נִיחוּחַ קִיפְרִיס¹⁴.

51

אֵל תְּבַרְחִי מִמְּנִי
בְּגִלְלֵי שְׁעָרֵי הַלְּבָן.
אֵל תְּדַחֲי אֶת קִסְמֵי בְּשִׁלוֹתֵי
רַק כִּי אֶת בְּשִׂיא פְּרִיחַתְךָ.
תִּרְאִי – אֶפְלוּ בְּזָרִים –
כְּמָה מִתְּאִים לְשׁוֹשְׁנִים לְבָנִים
לְהִתְלַפֵּף עִם הַזְּרָדִים.

¹² זפירוס: הרוח המערבית. מקביל לפעמים, כמו כאן, למה שנקרא אצלנו "בריוה".

¹³ ענף של בקבוס: גפן. בקבוס הוא דיוניסוס, אל היין.

¹⁴ כינוי לאפרודיטה, אלת האהבה, שמשמעותו "הקפריסאית".